

Türk Geç Ergenlerde Beş Faktör Kişilik Boyutlarının Ergenlerin Benlik Saygılarıyla Yordanması

Prediction of Five Factor Personality Dimensions Through Self-Esteem in Turkish Late Adolescents

Sevda ASLAN*

Özet

Bu çalışmada, geç ergenin beş faktör kişilik boyutlarının benlik saygısının yordayıcılığı açısından değerlendirilerek beş faktör kişilik boyutu ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 98'i (%80.3) kız, 24'ü (%19.7) erkek olmak üzere toplam 122 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009) ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (Rosenberg, 1965; Çuhadaroğlu, 1986) kullanılmıştır. Elde edilen veriler, çoklu regresyon analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, Beş Faktör Kuramı'na dayalı geliştirilen Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi'nin dışadönüklük ve deneyime açıklık, sorumluluk boyutları ile benlik saygısı arasında olumlu yönde ilişki bulunmuştur. Araştırma bulguları alanyazında daha önce yapılan araştırma bulguları ile tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcük: beş faktör kişilik boyutları, kendine saygı, geç ergen.

Abstract

This study aims to determine the relationship between five factor personality dimensions and self-esteem in terms of how self-esteem predicts five factor personality dimensions. The study group consisted of a total of 122 students 98 of whom were females (80%) and 24 males (19.7 %). Personality Test Based on Adjectives (Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009) and Rosenberg Self-esteem Scale (Rosenberg, 1965; Çuhadaroğlu, 1986) were used as data collection instruments in this study. The data gathered from the study were analyzed through Multiple Regression Analysis. The findings of this study revealed that there is a positive correlation between self-esteem and extroversion, openness to experience and conscientiousness dimensions of Personality Test Based on Adjectives basing on Five Factor Model. The findings of this study were compared with the relevant literature and thus discussions and suggestions were made in parallel with the findings.

Keywords: five Factor Personality Dimensions, self-esteem, late adolescent.

* Yrd. Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fak. Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, e-posta: sevda.aslan@gmail.com

Giriş

Ergen, çözümlenmemiş çatışma ve problemlere sahiptir. Ergenlik dönemindeki birey, yaşamın diğer dönemlerine göre yaşadığı problemleri daha zor ve travmatik algılamaktadır. Çevresiyle anlaşmaya ulaşmanın gerekliliğini hissetmektedir. Bu nedenle ergenlik döneminde bireyin çevresine uyum sağlama ve çevresini anlama çabaları daha yoğundur. Ergen, değişken doğaya sahip olarak karakteri henüz şekillenmemiş bir bireydir. Sonuçta, çevresiyle anlaşmaya varmanın gerekliliğini hissetmektedir (Blos, 1989; Horrocks, 1962). Rosenberg (1979), başarı ve başarısızlık gibi bir öz değerlendirilmede, benlik saygısı yüksek kişilerin kendilerini başarılı olarak algıladıklarını belirtmektedir. Aynı zamanda öz değerlendirilmede, benlik saygısı yüksek kişilerin herkes tarafından sevilen ve kabul edilen kişiler olduğu görülmüştür. Dolayısıyla yetişkin bir kişinin kendi performansının düşük olduğu kararı benlik saygısını tehdit edecektir (Tesser, 1980; Tesser ve Campbell, 1983: Akt., Harter ve Whitesell, 2001).

Ergenin karakteri şekillenme sürecindedir (Blos, 1989). Dolayısıyla kişilik boyutları zamanla kararlı hâle gelmektedir. Cattell ve Norman tarafından ortaya koyulan beş faktör kişilik boyutları olarak duygusal dengesizlik/nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşakbaşlılık ve sorumluluk bireysel kişilik özelliklerini dayanan boyutlarının elde edilmesine kadar birçok çalışma yapılmıştır (Norman, 1963, cited in: De Raad, 2000; Howard & Howard, 1995). Beş Faktör Kuramı'na dayalı bu kişilik tiplerinden deneyime açıklığın özellikleri genellikle hayal gücü, merak, orijinallik, geniş fikirlilik ve sanatsal duyarlılık gibi bakış açılarıyla ilgilidir. Yumuşakbaşlılık boyutu hoşluk, tatlılık ile ilgili özellikler; nezaket, esneklik, güven, iyi huy, iş birliği, bağışlama, empatiyle ilgilidir. Sorumluluk boyutu ise güvenilirlik, basiret ve uygunluk olarak da bilinir. Bu bağlamdaki özellikler hem güvenilebilirlik (örneğin dikkat, düşüncelilik, sorumluluk, düzen, yeterlilik, planlılık) hem de iradeyi (örneğin çok çalışma, başarı, merkezilik, azim) yansıtır. Aynı zamanda duygusal olarak stabil olmayan durumu belirten duygusal dengesizlik/nörotisizm ve bireyin daha çok mizacıyla ilgili olan dışadönüklüğü olarak her beş boyut sürekli olarak kabul edilir (Viswesvaran ve Ones, 2003). Kişilik özellikleri düşünce, duygu ve

eylemlerin tutarlı kalıplarını göstermek için bireysel farklılıkların sürekli boyutları olarak tanımlanan Beş Faktör Kuramı'na dayalı kişilik tipleri, endojen temel eğilimler, biyolojik ve gerçekte kalıtımsal temellere dayanmaktadır. Bu temel eğilimler; karakteristik uyarlamalar, tutum, alışkanlık ve kişisel çabaların yanı sıra, kişinin kendi benlik kavramını kapsamaktadır. Bu teoriye göre beş faktör, geçici çocukluk eğilimlerinden, genç erişkinlik ve ergenlik döneminde olgunlaşır ve bu dönemden sonra, orta ve geç yetişkinlik dönemlerinde küçük değişiklikler gözlenmesine rağmen, nispeten değişmez ve sabit kalır (McCrae ve Costa, 1990: Akt., Costa ve Widiger, 2002; Roterts, Walton, ve Viechtbauer, 2006: Akt., McCrae ve Löckenhoff, 2010).

Geç ergenin kişilik boyutları sürekli hâle gelirken, genellikle ya da çoğunlukla kendisi hakkında nasıl hissettiği benlik saygısını oluşturur. Benlik saygısındaki bireysel farklar insan davranışlarını daha iyi anlamaya yardımcı olabilir. Diğer bir deyişle, insan davranışları benlik saygısının düşük ve yüksek olmasına göre daha iyi anlaşılabilir. Yüksek benlik saygısına sahip kişiler düşük benlik saygısına sahip kişilere göre psikolojik olarak iyi hissetme, özgüveni yüksek olma, insanları sosyal kurallara sıkı sıkıya bağlı kalmaktan muaf tutma, kendini pozitif bir şekilde ifade etme, olumlu ve sosyal bir şekilde davranma, antisosyal davranmama eğiliminde olmaktadır (Leary ve MacDonald, 2003). Benlik saygısı kendimizi nasıl hissettiğimiz, ne kadar sevdiğimiz ve kendimize olan güvenin miktarıdır. Benlik saygısı kendi değerini ve önemini bilmek, kendine ve başkalarına karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmektir (Podesta, 2001).

Benlik saygısı ile ilgili literatür incelendiğinde, Zeigler-Hill ve Besser (2011) üniversite öğrencilerinde narsizmin patolojik formlarıyla benlik saygısı arasındaki ilişkide mizahın aracılık ettiğini tespit etmişlerdir. Taubman ve Ari (2011) yetişkinlerde yüksek benlik saygının, bireyin yaşamını daha anlamlı görme eğilimini arttırdığını belirlemişlerdir. Erdle ve Rushton (2011) beş faktör kişilik boyutlarının özsaygı üzerinde etkili olduğunu tespit etmişlerdir. Langdon ve Preble (2008) algılanan benlik saygısının akran zorbalığını yordadığını belirlemişlerdir. Zeigler-Hill, Fulton, ve McLemore (2011) lisansüstü eğitim gören erkekler üzerinde yapılan çalışmada yüksek, fakat tutarlı olmayan kendine saygı duyanların

hissettiklerine göre romantik ilişkilerini düzenleyebildiklerini belirlemişlerdir. Wissink, Deković, Yağmur, Stams, ve Haan (2008) yaş ortalaması 14.5 olan Hollandalı, Türk Hollandalı ve Fas Hollandalı ergenlerle yaptıkları çalışmada kendine saygıdaki etnik farklılıklar ile problem davranışların dışı vurumu arasında olumlu yönde ilişki tespit edilmemiştir. Kim ve Sherraden (2011) boylamsal çalışmada, ebeveyn desteğinin çocuğun kendine saygısıyla ilişkili bulunmadığını bulmuşlardır.

Diğer yandan, Türkiye’de benlik saygısı ile ilgili literature bakıldığında; Özkan ve Özen (2008) hemşirelik üniversite öğrencilerinin boyun eğici davranışları ile benlik saygıları arasında anlamlı ilişki bulmuşlardır. Büyüksahin Çevik ve Atıcı (2009) ise lise üçüncü sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının cinsiyete, arkadaş ve yakın arkadaş sayısına göre değişmediğini ortaya koymuşlardır. Karahan ve ark., (2004) üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada benlik saygısına göre, yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğunu belirlemişlerdir.

Beş Faktör Kuramı’na dayalı kişilik boyutları ile ilgili literature bakıldığında ise; Lucas ve Donnellan (2009) tarafından 15-84 yaş arasında Avustralyalı çalışma grubu üzerinde yaptığı çalışmada yaş ile yumuşakbaşlılık ve sorumluluk arasında olumlu ilişki; dışı dönüklük, duygusal dengesizlik/nörotisizm ve deneyime açıklığın ise ters yönde ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur. Soto, John, Gosling, ve Potter (2011) 10-65 yaş arası ergen ve yetişkinlerle yaptıkları çalışmada beş faktör kişilik boyutlarının kişilikte yaş aralıklarına göre farklılaştığını belirlemişlerdir. Raynor ve Levine (2009), kolej öğrencilerinde sorumluluk ve dışı dönüklüğün sağlıklı davranışlara eşlik ettiğini belirlemişlerdir. Germeijs ve Verschueren’in (2011) ergenlerle yaptıkları çalışmada kararsızlığın duygusal dengesizlikle ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Zheng, Lippa, ve Zheng (2011) duygusal dengesizlikte/nörotisizmde, cinsiyet ve cinsiyet oryantasyonuna göre farklılık ortaya çıkmıştır. Yine beş faktör kişilik boyutları ile ilgili literatürde; Schmitt ve ark., (2007) çalışmasında üniversite öğrencilerinin kendine saygı, sosyoseksüelite ve ulusal kişilik profillerinin duygusal dengesizlik/nevrotizm, dışı dönüklük, deneyime açıklık, yumuşakbaşlılık ve sorumluluk boyutlarının yordayıcısı olduğunu belirlemişlerdir. Fuller ve Marler (2009), meta analiz

çalışmasında beş faktör kişilik boyutlarından dışa dönüklüğün, deneyime açıklığın, sorumluluğun ve duygusal dengesizliğin/nörotisizmin kişiliğin ileriye dönük yordayıcıları olduklarını ortaya koymuşlardır. Robinson, Wright, ve Kendall (2011) ebeveyne daha az bağlı olma ile yumuşakbaşlılık, deneyime açıklık ve duygusal dengesizlik arasında yüksek düzeyde ilişki olduğunu belirlemişlerdir. Jovanovic (2011) duygusal dengesizlik-anksiyete ve aktivitenin, öznel iyi oluş üzerinde direk etkililiğini ispatlamıştır. Flanagan ve Malgady (2011) lisanüstü eğitim gören psikoloji öğrencileriyle yaptığı çalışmada, beş faktör kişilik boyutlarından sorumluluk boyutu ile staj değerlendirmesi arasında anlamlı ilişki bulmuşlardır.

Diğer yandan Türkiye’de beş faktör kuramına dayalı ölçek çalışmalarının (Bacanlı, İlhan, ve Aslan, 2009; Tatar, 2005) gerçekleştirildiği görülmektedir. Tatar (2009) sporcu kadın ve erkekler üzerinde yaptığı çalışmada; kadınların canlılık, girişkenlik, duygusal değişkenlik, endişeye yatkınlık, analitik düşünme, duyarlık ve yeniliğe açıklık alt boyut toplam puanlarının erkeklerin ise sakinlik ve uzlaşma alt boyut puanlarının yüksek olduğunu belirlemiştir. Basım, Çetin, ve Tabak’ın (2009) çalışmasında, 18-26 yaşları arasındaki üniversite öğrencilerinin Beş Faktör Kişilik Kuramı’nın dayalı gelişime açıklık ve uyumluluk kişilik özelliklerinin çatışma çözme yaklaşımlarını yordadığını tespit etmişlerdir.

Geç ergenin yetişkin kimliğini kazanması sürecinde, başarılı veya başarısız olarak kendini değerlendirmesi kişiliğinin tutarlı olmasında önemli hâle gelmektedir. Ergenin düşünce, duygu ve eylemleri kişilik boyutunun tutarlı kalıplarını göstermektedir. Bu süreçte ergenin kendini değerlendirmesi, temel kişilik eğilimleri üzerinde etkili olacaktır. Bu nedenle bu çalışmada geç ergenin beş faktör kişilik boyutlarının benlik saygısının yordayıcılığı açısından değerlendirilerek beş faktör kişilik boyutu ile benlik saygısı arasındaki ilişki araştırılmıştır.

Yöntem

Araştırmaya katılan öğrenciler araştırmacının araştırmasını yürütebilmek için o an içinde ulaşabildiği katılımcıları araştırmasına dahil ettiği uygun örnekleme (Convenience sampling) yöntemi

kullanılmıştır (Cohen, Manion, ve Morrison, 2007; Wallen ve Fraenkel, 2001).

Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Kırıkkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Fakültesi'nden, 2010-2011 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde 1.-3. sınıflarında öğrenim görmekte olan 122 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin 98'i (%80.3, yaş ortalaması =19.88, SD=1.47) kız, 24'ü (%19.7, yaş ortalaması=21.00, SD=1.91) erkektir.

Veri Toplama Aracı

Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT): Bacanlı, İlhan ve Aslan (2009) tarafından geliştirilen Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT) 40 sıfat çiftinden oluşan, 1-7 arasında derecelendirilen likert tipi bir ölçektir. SDKT dışadönüklük, yumuşak başlılık, sorumluluk, duygusal dengesizlik ve deneyime açıklık olarak beş boyuttan oluşmaktadır. Beş boyut, SDKT'ne ait varyansın %52.63'ünü açıklamaktadır. Beş boyutun faktör yükleri .367-.793 arasında değişmektedir. Testin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı Dışadönüklük için .85, Yumuşak Başlılık için .86, Sorumluluk için .71, Duygusal Dengesizlik için .85 ve Deneyime Açıklık için .68 olarak bulunmuştur. Cronbach Alfa Katsayıları ise Dışadönüklük için .89, Yumuşak Başlılık için .87, Sorumluluk için .88, Duygusal Dengesizlik için .73 ve Deneyime Açıklık için .80 olarak bulunmuştur.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği: Rosenberg (1965) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin ilk on maddesi benlik saygısını değerlendirmek için kullanılmaktadır. Türkçe'ye geçerlik ve güvenilirlik çalışması Çuhardaroğlu (1986) tarafından yapılmıştır. Araştırmada kullanılan RSES Benlik Saygısı Alt Ölçeği, 4-noktalı Likert tipi bir alt ölçek olup envanterin ilk 10 maddesini oluşturmaktadır. Yanıtlar, cevap anahtarının öngördüğü şekilde, tekli, ikili ya da üçlü gruplara ayrılarak puanlandığından, alt ölçek toplam puan yayılım genişliği 0-6 arasındadır. 0-1 puan yüksek benlik saygısını, 2-4 arasındaki ortalama benlik saygısını, 5-6 arasındaki düşük benlik saygısını göstermektedir. Ölçeğin tamamına ait Cronbach Alfa Katsayısı .71 olarak bulunmuştur. Bu çalışmalar kapsamında öncelikle dil geçerliği sağlanan ölçeğin güvenilirlik ve

geçerlik işlemleri, test-tekrar test güvenilirliğinde alt testler için elde edilen güvenilirlik katsayılarının .46-.89; Belirti Tarama Listesi'nin (SCL-90R) alt testleri ile yapılan ölçüt bağımlı geçerlik korelasyonlarının ise .45-.70 arasında değiştiğini göstermiştir.

İşlem Yolu

Soru formlarının uygulanması, araştırmacılar tarafından katılımcıların dersleri esnasında yapılmıştır. Uygulama sonunda, isteyenlere sonuçların iletilebileceği bilgisi verilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada, kendine saygının ayrışma bireyleşmeyi açıklama düzeyi incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, çoklu regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada ayrıca, araştırmadaki değişkenlere yönelik betimsel istatistiklere de yer verilmiştir.

Bulgular

Çalışmada bulgular, araştırmada yer alan değişkenlerin birbiriyle korelasyonları ve çoklu regresyon analizi bağlamında ele alınmıştır.

Aşağıda yer alan Tablo 1'de çalışma grubuna uygulanan ölçeklerin betimsel istatistikleri verilmektedir.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Betimsel İstatistikleri

	İstatistikî Değerler	
	Ortalama	Standart Sapma
Duygusal	25.20	6,51
Dışadönüklük	44.53	9.27
Deneyime Açıklık	40,94	7.02
Yumuşakbaşlılık	49.42	8.01
Sorumluluk	37.21	6.28
Kendine saygı	2.95	1.16

Tablo 2. Araştırmada Yer Alan Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlerin Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları (Ergen Ayrışma Bireyleşme Ölçeği ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Arasındaki İlişkiler)

Boyutlar	Duygusal Dengesizlik (DD)	Dışadönüklük (DN)	Deneyime Açıklık (DA)	Yumuşakbaşlılık (YB)	Sorumluluk (SR)
Benlik saygısı	-.12	.34**	.18*	.16*	.18*
N	122	122	122	122	122

* p<.05, **p<.01

DD: Duygusal Dengesizlik, DN: Dışadönüklük, DA: Deneyime Açıklık, YB: Yumuşak Başlılık, SR: Sorumluluk.

Tablo 2 incelendiğinde, benlik saygısı ile Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi'nin dışadönüklük ($r=.34$, $p<.01$), deneyime açıklık ($r=.18$, $p<.05$), yumuşak başlılık ($r=.16$, $p<.05$) ve sorumluluk ($r=.20$, $p<.01$) alt boyutları arasında olumlu yönde anlamlı ilişkiler gözlenmiştir.

Tablo 3. Benlik Saygısının Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi'nin Dışadönüklük, Yumuşakbaşlılık, Sorumluluk, Duygusal Dengesizlik ve Deneyime Açıklık Boyutlarını Yordama Düzeyi

Boyutlar	R ²	F	β	t
DD	0.02	2.04		
Benlik saygı			-0.12	-1.43
DN	0.02	15.39		
Benlik saygı			0.34	3.92**
DA	0.03	3.87		
Benlik saygı			0.18	1.97*
YB	0.03	3.24		
Benlik saygı			0.16	1.80
SR	0.03	4.13		
Benlik saygı			0.18	2.03*

Tablo 3 incelendiğinde, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin Benlik Saygısı alt ölçeğinin Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi'nin alt boyutlarının yordayıp yordamadığına ilişkin kurulan modelde; benlik

saygısı ($\beta=-.12$) duygusal dengesizlik/nörotisizmi ($R=.13$, $R^2=.02$, $F_{(1, 120)}: 2,04$) anlamlı bir şekilde yordamamaktadır. Benlik saygısı ($\beta=.34$, $P<0.00$), dışadönüklüğü ($R=.34$, $R^2=.11$, $F_{(1, 120)}: 15,39$, $p<0,00$) anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Benlik saygısı ($\beta=.18$, $p<0.05$), deneyime açıklığı ($R=.18$, $R^2=.03$, $F_{(1, 120)}: 3,87$, $p<0,05$) anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Benlik saygısı ($\beta=.16$), yumuşak başlılığı ($R=.16$, $R^2=.03$, $F_{(1, 120)}: 3,24$,) anlamlı bir şekilde yordamamaktadır. Benlik saygısı ($\beta=.18$), sorumluluğu ($R=.18$, $R^2=.03$, $F_{(1, 120)}: 4,13$, $p<0,05$) anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada, geç ergenlerde beş faktör kişilik boyutlarından duygusal dengesizlik ile benlik saygısı arasında ilişki çıkmamıştır. Duygusal dengesizlik kişilik özelliği bireyin daha çok olumsuz duygularıyla ilgili stabil olmayan bir durumdur (Eryılmaz & Öğülmüş, 2010). Ergenlik ara gelişim dönemi olduğundan, ergenin duygusal durumu kararlı hâle gelmemiştir. Dolayısıyla duygusal durumu belirginleşmediğinden ergenin duygusal dengesizlik kişilik özelliği ile benlik saygısı ilişki göstermemiştir. Diğer yandan deneyime açıklık kişilik özelliği ile benlik saygısı olumlu yönde ilişki çıkmıştır. Deneyime açıklık kişilik özelliğine sahip ergenler hayal gücü, merak, orijinallik, geniş fikirlilik gibi yaratıcılığa ve bağımsızlığa eğilimleri fazladır (Viswesvaran & Ones, 2003). Bu eğilimlerden deneyime açıklık özelliğine sahip geç ergenler, özgüveni yüksek olma eğilimi gösterebilirler. Bu nedenle deneyime açıklık kişilik özelliği ile benlik saygısı olumlu yönde ilişkilidir.

Dışadönüklük kişilik özelliği ile benlik saygısı olumlu yönde ilişki göstermiştir. Dışadönük geç ergenler toplumsal durumlardaki ödüle duyarlı olma özelliğiyle daha fazla sosyal beceri kazanırlar. Bu durumda ergenin anne, baba vb. dışındaki kişilerle bağlanmasını sağlayabilir (Eryılmaz & Öğülmüş, 2010). Bu yaşantılarla sosyal beceri kazanan geç ergenin kendine ilişkin benlik algısı olumlu olacaktır. Diğer bir deyişle düşük benlik saygısına sahip kişilere göre psikolojik olarak iyi hissetme, özgüveni yüksek olma, insanları sosyal kurallara sıkı sıkıya bağlı kalmaktan muaf tutma, kendini pozitif bir şekilde ifade etme, olumlu ve sosyal bir şekilde davranma, antisosyal davranmama eğiliminde olmaktadır (Leary & MacDonald, 2003).

Bu nedenle dışadönüklük kişilik özelliği ile benlik saygısı olumlu yönde ilişki göstermiştir.

Sorumluluk kişilik özelliği ile benlik saygısı olumlu yönde ilişkilidir. Sıkı, edilgen ve sade kültürler daha çok toplulukçu kültür özelliklerine sahip olduğu söylenebilir (Triandis, 1996). Toplulukçu kültürlerde aile, okul gibi içinde bulunulan grubun istekleri, kişisel isteklerin önüne geçmektedir. Türk kültürü gibi toplulukçu kültürlerde sorumluluk sahibi olma, geç ergenden istenen bir özellik olarak teşvik edilebilir. Dolayısıyla beş faktör kişilik boyutlarından sorumluluk ile benlik saygısı olumlu yönde ilişkiler göstermiştir denilebilir.

Bu çalışmada yumuşakbaşlılık kişilik özelliği ile benlik saygısı ilişkili çıkmamıştır. Yumuşakbaşlılık kişilik özelliği esneklik, güven, iş birliği, empati gibi özellikleri içermektedir (Viswesvaran & Ones, 2003). Benlik saygısı, bireyin nasıl hissettiğinden bahseder. Benlik saygısındaki bireysel farklar insan davranışlarını daha iyi anlamaya yardımcı olabilir (Leary & MacDonald, 2003). Ergenlik döneminde bireyin duygusal durumu kararlı hâle gelmediğinden dolayı yumuşakbaşlılık kişilik özelliği belirginleşmediği söylenebilir. Bu nedenle yumuşakbaşlılık kişilik özelliği ile benlik saygısı arasında ilişki çıkmamıştır denilebilir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda benlik saygısı ile beş faktör kişilik boyutlarından dışadönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk olumlu yönde ilişkili çıkmıştır. Diğer yandan duygusal dengesizlik/nörotizm ve yumuşak başlılık boyutları ile benlik saygısı ilişkili çıkmamıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayalı olarak aşağıda bazı öneriler verilmiştir:

- Ergenlik döneminde dışadönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk kişilik boyutlarıyla ilgili problem yaşayan geç ergenlere benlik saygılarını geliştirici grupla psikolojik danışma uygulamaları yapılabilir.

- Dışadönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk kişilik boyutları konusunda problem yaşayan ergenlere yönelik benlik kavramı ve benlik saygısı konusunda eğitimler yapıp yaygınlaştırılabilir.

- Ergenlerin kişilik boyutlarını desteklemek için benlik saygılarını arttırmaya yönelik psiko-eğitsel programlar hazırlanıp uygulanabilir.

- Araştırma anadolu lisesi, fen lisesi, sosyal bilimler lisesi, anadolu güzel sanatlar lisesi vb. farklı lise türlerinde test edilerek ortaöğretim öğrencilerinin beş faktör kişilik boyutları ve benlik saygısı problemlerinin kaynağının belirlenmesinde yardımcı olunabilir.

Kaynaklar

- Bacanlı, H., İlhan, T. ve Aslan, S. (2009). Beş Faktör Kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261-279.
- Basım, H. N., Çetin, F. ve Tabak, A. (2009). Beş Faktör Kişilik özelliklerinin kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarıyla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 20-37.
- Blos, P. (1989). *The adolescent passage*. Madison, Connecticut: International Universities Press Inc.
- Büyükşahin Çevik, G., ve Atıcı, M. (2009). Lise 3. sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 399-352.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6th ed.). New York: Routledge.
- Costa, P. T. Jr. ve Widiger, T. A. (Eds.). (2002). *Personality disorders and the five-factor model of personality* (2nd ed.). Washington: American Psychological Association.
- Çuhadaroğlu, F.(1986). *Adölesanlarda Benlik Saygısı*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fak, Psikiyatri ABD, Ankara.
- De Raad, B. (2000). *The big five personality factors the psycholexical approach to personality*. Göttingen: Hogrefe & Huber Publishers.
- Erdle, S. ve Rushton, J. P. (2011). Does self-esteem or social desirability account for a general factor of personality (GFP) in the Big Five? *Personality and Individual Differences*, 50, 1152-1154.
- Eryılmaz, A. ve Öğülmüş, S. (2010). Ergenlikte öznel iyi oluş ve beş faktörlü kişilik modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 189-203.
- Flanagan, R. ve Malgady, R. G. (2011). Successful graduate students: The roles of personality traits and emotional intelligence. *Psychology in the Schools*, 48(4), 317-331.

- Fuller, B., Jr. ve Marler, L. E. (2009). Change driven by nature: A meta-analytic review of the proactive personality literature. *Journal of Vocational Behavior*, 75, 329-345.
- Germeijs, V. ve Verschueren, K. (2011). Indecisiveness and Big Five personality factors: Relationship and specificity. *Personality and Individual Differences*, 50, 1023-1028.
- Harter, S. ve Whitesell, N. R. (2001). On the importance of importance ratings in understanding adolescents' self-esteem: Beyond statistical parsimony. R. J. Riding ve S. G. Rayner (Eds.), *Self perception (3-23)*. Westport, Connecticut: Ablex Publishing.
- Horrocks, J. E. (1962). *The psychology of adolescence*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Howard, P. J., & Howard, J. M. (1995). *The big five quickstart: An introduction to the five-factor model of personality for human resource professionals*. North Carolina: Center for Applied Cognitive Studies.
- Jovanovic, V. (2011). Personality and subjective well-being: One neglected model of personality and two forgotten aspects of subjective well-being. *Personality and Individual Differences*, 50, 631-635.
- Karahan, t. F., Sardoğan, M. E., Şar, A. H., Ersanlı, E., Kaya, S. N. ve Kumcağız, H. (2004). Üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ile benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 27-39.
- Kim ve Sherraden (2011). Do parental assets matter for children's educational attainment?: Evidence from mediation tests. *Children and Youth Services Review*, 33, 969-979.
- Langdon, S. W. ve Preble, W. (2008). The relationship between levels of perceived respect and bullying in 5th through 12th grades. *Adolescence*, 43(171), 485-503.
- Leary, M. R. ve MacDonald, G. (2003). Individual differences in self-esteem: A review and theoretical integration. M. R. Leary ve J. P. Tangney (Eds.), *Handbook of self and identity (pp.401-418)*. New York: Guilford Press.
- Lucas, R. E. ve Donnellan, M. B. (2009). Age differences in personality: Evidence from a nationality representative Australian sample. *Developmental Psychology*, 45(5), 1353-1363.
- McCrae, R. R. ve Löckenhoff, C. E. (2010). Self-regulation and the five-factor model of personality traits. R. H. Hoyle (Ed.), *Handbook of personality and self-regulation (pp. 145-154)*.
- Özkan, İ., A. ve Özen, A. (2008). Öğrenci hemşirelerde boyun eğici davranışlar ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 7(1), 53-58.
- Podesta, C. (2001). *Self-esteem and the 6-second secret*. California: Sage Publications Company.

- Raynor, D. A. ve Levine, H. (2009). Associations between the five-factor model of personality and health behaviors among college students. *Journal of American College Health*, 58(1), 73-81.
- Robinson, O., Wright, G. R. T. ve Kendall, E. (2011). Parental attachment and its relationship to contextualised trait expression and mean-corrected cross-context trait variability. *Personality and Individual Differences*, 50, 547-552.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and The Adolescent Self-Image*, New Jersey: Princeton University Press.
- Rosenberg, M. (1979). *Conceiving the self*. New York: Basic Books.
- Schmitt, D. P., Allik, J., McCrae, R. R., Benet-Martinez, V., Alcalay, L. ve Ault, L., et al. (2007). The geographic distribution of big five personality traits patterns and profiles of human self-description across 56 nations. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 38(2), 173-212.
- Soto, C. J., John, O. P., Gosling, S. D. ve Potter, J. (2011). Age differences in personality traits from 10 to 65: Big Five Domains and Facets in a large cross-sectional sample. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(2), 330-348.
- Tatar, A. (2005). Çok Boyutlu Kişilik Envanteri'nin Madde-Cevap Kuramına göre kısa formunun geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Tatar, A. (2009). Beş Faktör Kişilik Modeline dayalı olarak sporcu kadın ve erkeklerin kişilik profillerinin karşılaştırılması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 20(2), 70-79.
- Triandis, H. C. (1996). The psychological measurement of cultural syndromes. *American Psychologist*, 51(4), 407-415.
- Taubman, O. ve Ari, B. (2011). Is the meaning of life also the meaning of death? A terror management perspective reply. *Journal Happiness Study*, 12, 385-399.
- Viswesvaran, C. ve Ones, (2003). Measurement error in "big five factors" personality assessment. B. Thompson (Ed.), *Score reliability-contemporary thinking on reliability issues* (pp. 245-257). California: Sage Publications.
- Wallen, N. E. ve Fraenkel, J. R. (2001). *Educational research a guide to the process*. (2nd ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Wissink, I. B., Deković, M., Yağmur, Ş., Stams, G. J. ve Haan, M. (2008). Ethnic identity, externalizing problem behaviour and the mediating role of self-esteem among Dutch, Turkish-Dutch and Moroccan-Dutch adolescents. *Journal of Adolescence*, 31, 223-240.
- Zheng, L., Lippa, R. A. ve Zheng, Y. (2011). Sex and sexual orientation differences in personality in China. *Archives of Sexual Behaviour*, 40, 533-541.

Zeigler-Hill, V. ve Besser, A. (2011). Humor style mediates the association between pathological narcissism and self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 50, 1196-1201.

Zeigler-Hill, V., Fulton, J. J. ve McLemore, C. (2011). The role of unstable self-esteem in the appraisal of romantic relationships. *Personality and Individual Differences*, 51, 51-56.

Extended Summary

Purpose

During the process of gaining an adult identity, it has become important for late adolescents to evaluate themselves whether they are successful or not in order to achieve a consistent personality. The thoughts, emotions and actions of adolescents reveal consistent patterns of personality dimension. Self-assessment of adolescents has a significant effect on their basic personality tendencies during this period. Therefore, this study aims to analyze the prediction of five factor personality dimensions through self-esteem and also investigate the relationship between five factor personality dimensions and self-esteem.

Method

Study Group

The Study group consists of 122 1st-3rd year students studying at Kırıkkale University Faculty of Arts and Sciences and Faculty of Health Sciences during the Spring Semester of 2010-2011 Academic Year. The study group consists of 98 female students (80.3 %, mean age=19.88, SD=1.47) and 24 male students (19.7 %, mean age=21, SD=1.91).

Data Collection Tool

Personality Test Based on Adjectives (ABPT): Developed by Bacanlı, İlhan and Aslan (2009) Personality Test based on Adjectives (*ABPT*) is a Likert type scale consisting of 40 pairs of adjectives which can be graded between 1-7. *ABPT* is composed of five dimensions; extroversion, agreeableness, conscientiousness, emotional instability/neuroticism and openness to experience. Five dimensions explain 52.63 % of the variance of *ABPT*. The factor loadings of the five dimensions vary between .367 and .793. Test-retest reliability coefficient was found .85 for extroversion, .86 for agreeableness, .71 for conscientiousness, .85 for emotional instability/neuroticism and .68 for openness to experience. Meanwhile Cronbach Alpha coefficient was found .89 for extroversion, .87 for agreeableness, .88 for conscientiousness, .73 for emotional instability/neuroticism, and .80 for openness to experience.

Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES) was developed by Rosenberg (1965). The first ten items of this scale were used in order to assess self-esteem. Reliability and validity was carried out by Çuhadaroglu (1986). RSES, 4-point Likert type subscale, constitute the first 10 items of the inventory. The width of the point spread varies between 0 and 6 since the answers were calculated in groups of one, two and three. If the total score ranges between 0-1, it indicates that the level of self-esteem is high. If it is between 2-4 the level of self-esteem is moderate, and if it is between 5-6, it shows that the level of self-esteem is low. The Cronbach alpha belonging to the whole scale was found .71. In the frame of this study, language validity of this scale was implemented in the first place and as a result of the reliability and validity tests, the test-retest reliability coefficients of the subtests varied between .46 and .89; it was also found that criterion referenced.

Procedure

Questionnaires were administered during lectures by the researcher and the participants were informed that they could get the results of these questionnaires at the end of the study if they wished.

Data Analysis

The study analyzed the level at which self-esteem predicts separation-individuation and thus, Multiple Regression Analysis Method was used. This study also includes descriptive statistics.

Results

The findings of this study revealed that there is a positive relationship between self-esteem and extroversion, openness to experience and conscientiousness dimensions of five factor personality dimensions. On the other hand, there is no relationship between self-esteem and emotional instability/neuroticism and agreeableness dimensions.

Suggestions

Some recommendations regarding the future studies to be conducted in the frame of the findings gained from this study are as follows;

- Group counselling practices can be carried out with late adolescents experiencing problems with regards to extroversion, openness to experience and conscientiousness personality dimensions during adolescence period in an attempt to increase their self-esteem levels.
- Trainings concerning self-concept and self-esteem can be implemented and made common for the adolescents who encounter difficulties regarding separation-individuation.
- Psycho-educational programmes can be implemented geared to increase adolescents' self-esteem levels in order to support the personality dimensions of adolescents.
- This study can be conducted in different kinds of high schools such as vocational schools, anatolian high schools, science high schools, social studies high schools, anatolian fine arts high schools, etc. and therefore the results may give an insight to determine the sources of students' problems regarding five factor personality dimensions and self-esteem

* * * *